

стеження кандидатів на керівні посади територіальних органів управління МНС України та Методичних рекомендацій з вивчення соціально-психологічного клімату в колективах апаратів і підрозділів МНС України» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до наказу: <http://www.kyiv.mns.gov.ua/files/2013/1/28/1.doc>.

8. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 28.07.2004 № 842 «Про подальший розвиток служби психологічного забезпечення оперативно-службової діяльності органів внутрішніх справ України» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до наказу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1365-04>.

9. Постанова Кабінету Міністрів України від 15.02.2002 № 169 «Про затвердження Порядку проведення конкурсу на заміщення вакантних посад державних службовців» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/169-2002-п>.

10. Концепція управління персоналом державної податкової служби України на 2002–2010 роки : [наказ ДПА України : від 23.09.2002 № 445] : офіц. текст : станом на 01.10.2008. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во., 2008. – 32 с. – (Бібліотека офіційних видань).

УДК 159.98:167

Лоренсо Руїз А., PhD, професор, професор Гаванського університету, президент Товариства психологів Куби;

Христенко В.Є., к. психол. н., доцент, провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії екстремальної та кризової психології Національного університету цивільного захисту України

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ПСИХОЛОГІВ РІЗНИХ СТРУКТУР ПІД ЧАС ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКСТРЕНОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОЇ СИТУАЦІЇ

У статті наведено аналіз організації та надання екстреної психологічної допомоги постраждалим під час надзвичайних ситуацій різного походження, розкриваються проблеми взаємодії психологічних служб різних структур під час організації цієї допомоги.

Ключові слова: екстрена психологічна допомога, надзвичайна ситуація, міжвідомча взаємодія.

В статье приведен анализ организации и предоставления экстренной психологической помощи пострадавшим во время чрезвычайных ситуаций разного происхождения, раскрываются проблемы взаимодействия психологических служб разных структур во время организации этой помощи.

Ключевые слова: экстренная психологическая помощь, чрезвычайная ситуация, межведомственное взаимодействие.

Постановка проблеми. Як доводить світовий та вітчизняний досвід, екстреної та відстроченої психотерапевтичної та медико-психологічної допомоги потребують до 40–50 % постраждалих, їх родичів і співробітників відповідних служб, які здійснюють рятувальні та інші роботи в зоні надзвичайних ситуацій. На начальному етапі понад 30% постраждалих і 50% їх родичів по-

требують екстреної психологічної допомоги.

Пролонгованої психологічної допомоги та супроводі можуть потребувати до 60 % постраждалих та їх родичів у посткатастрофний період.

Все це свідчить про те, що психологічну допомогу треба почати надавати якомога скоріше, але під час широкомасштабних надзвичайних ситуацій до такого виду психологічної роботи залучаються фахівці-психологи різноманітних структур та відомств. Зазвичай ці фахівці не мають досвіду роботи з цивільним населенням. Ті, що мають такий досвід, не мають досвіду роботи з персоналом військових формувань, працівниками міліції тощо.

Проблема полягає в тому, що ці фахівці не мають відповідних знань, навичок, вмінь, які необхідні для організації та надання екстреної психологічної допомоги тим, хто її потребує, в умовах надзвичайної ситуації, тобто в умовах, які виходять за межу звичайного досвіду людини. Все це дуже значно ускладнює роботу цих фахівців в осередку надзвичайної ситуації, що дуже часто призводить до протилежного ефекту – вплив негативних стрес-факторів на постраждалого не зменшується, а навпаки, збільшується.

Метою даної статті є аналіз та шляхи вирішення проблем взаємодії психологічних служб різних структур під час організації психологічного захисту населення в умовах надзвичайної ситуації різного походження.

Виклад основного матеріалу. Багатьма керівниками «силових структур» дуже часто вважається, що психологи надають екстрену психологічну допомогу всім, хто перебуває в осередку надзвичайної ситуації. Але це не зовсім так. Екстрена психологічна допомога надається тільки тим, хто її потребує. Таких осіб визначає сам психолог, спираючись на свої знання та досвід. Також, в першу чергу, така допомога надається певній категорії, постраждалих.

На нашу думку, всі, хто знаходиться в осередку надзвичайної ситуації, мають знати розподіл постраждалих на категорії, з метою підвищення ефективності свого перебування в зоні надзвичайної ситуації.

До осіб, які потребують спеціалізованої допомоги при нештатних та надзвичайних ситуаціях, відносяться:

- особи, які безпосередньо постраждали при нештатних та надзвичайних ситуаціях, в тому числі поранені і хворі;
- рідні та близькі постраждалих і населення, що знаходиться безпосередньо в зоні надзвичайної ситуації або близько від неї;
- співробітники відповідних служб, які здійснюють у зоні надзвичайної ситуації аварійно - рятувальні та інші невідкладні роботи (медичні працівники, співробітники соціальних і психологічних служб, рятувальники, працівники правоохоронних органів);
- особи, які не перебували в зоні надзвичайної ситуації і не зайняті у наданні допомоги постраждалим, але в яких розвинулися ті чи інші відхилення у стані психічного здоров'я і поведінці у зв'язку з впливом стресових факторів, обумовлених інформацією про ситуацію, або загострилися раніше існуючі психічні розлади.

Розлади здоров'я постраждалих при надзвичайній ситуації (НС) вимагають спеціальної допомоги в порядку, що визначається ступенем їх небезпеки для життя, здоров'я та соціального функціонування.

Знання категорій постраждалих в осередку НС дає можливість значно збільшити ефективність роботи із психологічного захисту населення в умовах НС та після неї, тобто в посткатастрофний період.

Як доводить досвід надання постраждалим психологічної допомоги в осередку надзвичайної ситуації, психологи, які не мають такого досвіду чи спеціальної підготовки, не можуть працювати в умовах, які дуже відрізняються від тих, до яких вони звикли. Також треба зазначити, що для психологічного захисту населення під час надзвичайної ситуації фахівець-психолог повинен бути готовим працювати цілодобово, мати спеціальний одяг, виконувати такі види робіт, з яким він ніколи у своїй практиці не стикався.

Тому ми вважаємо, що було б доцільним організувати з персоналом психологічних служб міністерств та відомств, які залучаються до ліквідації наслідків різноманітних надзвичайних ситуацій, спеціальні заняття з організації та надання екстреної психологічної допомоги.

На сьогодні в Україні не вирішено питання щодо безперервності надання психологічної допомоги постраждалим. В осередку НС їм було надано допомогу, але після завершення аварійно-рятувальних робіт психологи служби порятунку припиняють свою роботу і мають передати постраждалих психологам, які будуть вести психологічний супровід цих постраждалих у посткатастрофний період.

У Республіці Куба, наприклад, існує спеціальний закон, який регламентує цей момент, і постраждалий продовжує отримувати спеціалізовану психологічну допомогу і в період, коли відбувається відновлення його психічних ресурсів під час його адаптації до «мирного життя».

Як відомо, під час ліквідації наслідків НС, в осередку цієї надзвичайної ситуації розгортається мережа зв'язку з різними підрозділами, задіяними в аварійно-рятувальних роботах. Але частоти радіозв'язку правоохоронних органів, сил порятунку, військових формувань є різними. Мобільний зв'язок, на який часто сподіваються, в зоні НС дуже часто або не працює зовсім, або працює дуже нестабільно.

Також треба зазначити, що психологи під час надання допомоги постраждалим іноді виїжджають далеко від місця події: лікарня, місце мешкання родичів постраждалих чи самих постраждалих, морг, кладовище.

Все це значно ускладнює як загальну взаємодію, так і взаємодію фахівців психологічних служб різної підпорядкованості. Для вирішення цього питання необхідний єдиний для всіх зацікавлених структур документ, який би врегулював ці питання.

Взаємодію різних структур під час захисту населення, в тому числі і психологічного захисту, можна продемонструвати таким чином (див. таб. 1).

З цієї таблиці видно, що у справі підтримки психічного здоров'я населення задіяні фахівці різноманітних структур. І психологічний захист населення може бути здійснений тільки в умовах чіткої взаємодії цих структур.

Висновки. З метою підвищення ефективності психологічного захисту населення в умовах надзвичайної ситуації треба вирішити декілька питань.

Треба дуже чітко визначити функції учасників організації та надання екстреної психологічної допомоги в осередку надзвичайної ситуації, так і біля неї.

Під час роботи штабу з ліквідації наслідків конкретної надзвичайної ситуації має створюватись в ньому міжвідомчу координаційну групу з надання екстреної психологічної допомоги.

Таблиця 1

Участь психологів різних структур у психологічному захисті населення

Заходи	Хто проводить
Попередження розвитку факторів НС та їх подальшого впливу на постраждалих.	Фахівці правоохоронних органів та фахівці Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС).
Надання швидкої медичної допомоги в осередку НС та госпіталізація. Психіатрична допомога під час розвитку гострого психозу.	Лікарі медицини катастроф, швидкої медичної допомоги, психіатри, медичні психологи.
Надання спеціалізованої екстреної психологічної допомоги та антистрессова терапія.	Психологи ДСНС, лікарі психотерапевти, медичні психологи.
Надання спеціалізованої пролонгованої психологічної допомоги.	Лікарі психотерапевти, медичні психологи.
Надання спеціалізованої пролонгованої психологічної допомоги під час особистісних розладів.	Психологи муніципальних закладів, фахівці «телефону довіри».
Надання пролонгованої соціальної допомоги та реабілітації.	Психологи територіальних закладів, шкільні психологи.

Визначити функції учасників організації та надання психологічної допомоги постраждалим в посткатастрофний період.

Організувати з фахівцями психологічних служб «силових міністерств» спеціальні заняття щодо особливостей організації та надання екстреної психологічної допомоги громадянам, які постраждали внаслідок надзвичайної ситуації техногенного, природного та соціального походження.

На сьогодні існує нагальна потреба у регулюванні на законодавчому рівні залучення до психологічного захисту населення психологів, які не входять до фахівців служби психологічного забезпечення Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко А. Ф. Психологическая помощь : теория и практика / Бондаренко А. Ф. – Изд. 3-е, испр. и доп. – М. : Независимая фирма «Класс», 2001. – 336 с.
2. Кризова психологія : [навчальний посібник / за заг. ред. проф. О. В. Тімченка]. – Х. : НУЦЗУ, КП «Міська друкарня», 2010. – 383 с.
3. Малкина-Пых И. Г. Психологическая помощь в кризисных ситуациях / Малкина-Пых И. Г. – М. : Эксмо, 2005. – 960 с.
4. Осухова Н. Г. Психологическая помощь в трудных и экстремальных ситуациях : [учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений] / Осухова Н. Г. – М. : Академия, 2007.
5. Пергаменщик Л. А. Кризисная психология : [учебное пособие] / Пергаменщик Л. А. – Мн. : Вышэйшая школа, 2004. – 288 с.

6. Решетников М. М. Психическая травма / Решетников М. М. – СПб. : Восточно-Европейский Институт психоанализа, 2006.

7. Федунина Н. Ю. Модель экстренной психологической помощи : научно-практические и прикладные аспекты деятельности Центра экстренной психологической помощи ИЭП МГППУ : сборник статей / Федунина Н. Ю. – М. : Экон-информ, 2011. – С. 21–54.

УДК 159.942.5:351К

УДК 616.891.7

Манучери-Лален Араз Али-Гусейн, к. мед. н., доцент кафедры Психиатрии, Азербайджанский Медицинский Университет

ФАКТОРЫ РИСКА РАЗВИТИЯ ОСТРОГО СТРЕССОВОГО РАССТРОЙСТВА (ПО МАТЕРИАЛАМ ИССЛЕДОВАНИЯ СРЕДИ ЖЕРТВ НАВОДНЕНИЯ)

У статті представлено результати порівняльного дослідження впливу різних чинників (таких як вік, стать, соціо-економічний статус) на течію і прогноз ГСР. У дослідженні взяли участь 62 особи, що стали жертвами повені. Для оцінки стану був використаний Стенфордський Опитувальник Гострого Стресового Розладу. Було встановлено вплив таких чинників, як вік та соціальний статус

Ключові слова: повінь, гострий стресовий розлад, класифікація, чинники ризику.

В статье представлены результаты сравнительного исследования влияния различных факторов (таких как возраст, пол, социо-экономический статус) на течение и прогноз ОСР. В исследовании приняли участие 62 человека, ставших жертвами наводнения. Для оценки состояния был использован Стэнфордский Опросник Острого Стрессового Расстройства. Было установлено влияние таких факторов, как возраст и социальный статус

Ключевые слова: наводнение, острое стрессовое расстройство, классификация, факторы риска.

В 1994-м году в DSM-IV был введен диагноз «Острое Стрессовое Расстройство», который устанавливается в промежуток времени от двух дней до 1 месяца после переживания психической травмы. В случае, когда патологическое состояние длится более 30 дней, диагноз меняется на ПТСР [1]. Для установления диагноза Острого Стрессового Расстройства (ОСР) помимо переживания психотравматического события (критерий А), необходимо наличие трех и более симптомов *перитравматической диссоциации* (критерий В). К симптомам перитравматической диссоциации относят чувство отчужденности, эмоциональную притупленность, дереализацию, деперсонализацию, диссоциативную амнезию, замедленную реакцию на раздражители [2; 3]. Также, необходимо присутствие таких симптомов ПТСР, как, повторное переживание травмы (критерий С), избегание стимулов, напоминающих о травме (критерий D), повышенная возбудимость (критерий E), нарушение функционирования (критерий F) [1].

Имеются многочисленные данные о том, что возникновение симптомов перитравматической диссоциации и ОСР является надежным предиктором